

จากที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่าขบวนการนักศึกษาเป็นกลุ่มทางการเมืองที่ได้ทำการเรียกร้องต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยโดยอย่างต่อเนื่องมาตลอด สภาพการณ์ทางการเมืองและสังคมนับตั้งแต่สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นต้นมา ได้เป็นจุดบ่มเพาะสะสมความไม่พอใจของขบวนการนักศึกษาและประชาชนในการใช้อำนาจเผด็จการของฝ่ายทหาร ปิดกั้นสิทธิเสรีภาพตลอดจนการมีส่วนร่วมทางการเมือง

กล่าวได้ว่าเมื่อทหารเข้ามาบีบหนาททางการเมืองมากขึ้นเท่าใด ความผูกพันของคณะทหารที่มีต่อระบอบประชาธิปไตยก็ยิ่งลดต่ำลงเท่านั้น นับตั้งแต่การรัฐประหาร 20 ตุลาคม 2501 เป็นต้นมา การรัฐประหารเกือบทั้งหมดเป็นรัฐประหารเพื่อล้มล้างระบบการปกครองและมักจะมีการยกเลิกรัฐธรรมนูญ ประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินที่ไม่เปิดโอกาสให้มีการเลือกตั้ง ห้ามมีพรรคการเมือง มีการใช้กฤษฎีกาการศึกษาและประกาศของคณะปฏิวัติเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารประเทศ ในช่วงปี พ.ศ. 2501-2512 เป็นเวลานานถึง 12 ปี ที่ประเทศไทยปลอดจากการมีรัฐสภาที่มีตัวแทนของประชาชน ทำให้สถาบันหลักของระบบการเมือง คือ สภาผู้แทนราษฎรและพรรคการเมืองขาดความต่อเนื่องซึ่งมีผลทำให้สถาบันดังกล่าวมีความอ่อนแอ กล่าวคือ พรรคการเมืองและสภาผู้แทนราษฎรเป็นสถาบันหลักของการปกครองแบบประชาธิปไตย เพราะทั้ง 2 สถาบันทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนในการปกครองประเทศและการที่ประชาชนจะเห็นคุณประโยชน์ของพรรคการเมืองและสภาผู้แทนราษฎร เพื่อที่จะได้สนับสนุนกิจกรรมของสถาบันทั้งสองให้เข้มแข็งมั่นคงได้นั้น สถาบันทั้งสองจะต้องมีโอกาสที่จะปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างต่อเนื่อง โดยปราศจากการแทรกแซงโดยวิธีทางนอกรัฐธรรมนูญ ซึ่งหมายถึงการปฏิวัติ-รัฐประหาร การที่พรรคการเมืองปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องย่อมจะช่วยให้พรรคการเมืองมีเวลาในการจัดตั้ง ศึกษามูลสารทางการเมือง เพื่อช่วยเชื่อมโยงผลประโยชน์และความต้องการของประชาชนกับนโยบายของรัฐ รับรู้ปัญหาของประชาชนและวางแนวทางที่จะแก้ไขปัญหานั้น นอกจากนี้พรรคการเมืองจะมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างความเข้าใจ ความสำนึกและความกระตือรือร้นของประชาชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอีกด้วย การที่ทหารทำการปฏิวัติ-

รัฐประหาร ทำให้กิจกรรมของสถาบันทางการเมืองทั้งสองต้องชะงักงัน เช่น ในช่วงเวลา ระหว่างปี 2501-2511 กระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองของประชาชนหยุดชะงัก เนื่องจากไม่มีการเลือกตั้ง ไม่มีพรรคการเมือง ดังนั้นผลกระทบต่อระบบการเมืองที่สำคัญที่สุดก็คือ แทนที่สถาบันทางการเมือง เช่น พรรคการเมือง สภาผู้แทนราษฎร จะเป็นแหล่งเดียวที่ทำการเลือกสรรและฝึกฝนให้สมาชิกมีประสบการณ์ทางการเมือง เพื่อสืบทอดตำแหน่งทางการเมือง แต่ฝ่ายทหารกลับเป็นสถาบันที่มีบทบาทมากกว่าหรือหัดเทียมสถาบันทางการเมือง ในการเลือกสรรและฝึกฝนบุคลากรเพื่อทำหน้าที่ทางการเมือง

ดังนั้น การที่ขบวนการนักศึกษาสามารถรวมตัวกันเป็นองค์กรที่เข้มแข็งในการต่อต้านเผด็จการทหาร โดยเฉพาะในช่วงที่มีการปฏิวัติ-รัฐประหาร ขบวนการนักศึกษาจะแสดงออกไม่รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งในการแสดงความไม่พอใจ และคัดค้านการยึดอำนาจของทหาร เช่น การออกแถลงการณ์ หรือการประชุมอภิปรายในขอบเขตจำกัด เพื่อเป็นการเตือนให้ประชาชนเห็นถึงความไม่ชอบธรรมในการกระทำดังกล่าว และความไม่ชอบธรรมของการปกครองแบบเผด็จการทหาร แม้ว่าขบวนการนักศึกษาไม่สามารถที่จะดำเนินการปฏิวัติ-รัฐประหารนั้นได้ แต่ขบวนการนักศึกษาก็เป็นผู้ที่มีบทบาทในการโค่นล้มรัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นภายหลังการรัฐประหารนั้น ๆ เช่น ในสมัยที่จอมพลถนอม กิตติขจร ได้ทำการรัฐประหารยึดอำนาจตนเองเมื่อปี 2514 แม้ว่าขบวนการนักศึกษาจะเป็นผู้คัดค้านและไม่สามารถดำเนินการรัฐประหารได้ แต่ก็ได้รณรงค์ต่อต้านรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ตลอดจนมา จนได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มต่าง ๆ และประชาชน ในที่สุดก็สามารถโค่นล้มรัฐบาลทหารในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ลงได้ เหตุการณ์ในครั้งนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นการลุกฮือขึ้นโดยไม่มี การวางแผน (spontaneity revolution) คือไม่มีใครกะแผนการให้ เป็นไปในรูปแบบที่ เกิดการนองเลือด เป็นการปฏิวัติที่เกิดจากความรู้สึกไม่พอใจรัฐบาลอย่างมากของคนส่วนใหญ่ในสังคม มีหัวหน้าที่ทำการประท้วงคือขบวนการนักศึกษา

การต่อสู้ของขบวนการนักศึกษาในครั้งนี้ ได้ทำลายล้างระบอบอำนาจเก่าที่ถูก ชาติอำนาจมาเป็นเวลานาน และมีที่หว่านจะสืบทอดต่อไปอีกของจอมพลประภาส จารุ- เสถียร และพันเอกณรงค์ กิตติขจร กลุ่มผู้นำเหล่านี้ได้อาศัยกำลังทหารและข้าราชการเป็น ฐานอำนาจทางการเมือง และมีสายโยงใยกับพ่อค้า นักธุรกิจ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจทาง

เศรษฐกิจอันเป็นทรัพยากรทางการเมืองที่สำคัญ อันจะช่วยให้ฐานะอำนาจของตมมั่นคงยิ่งขึ้น
ในระบบเช่นนี้ เกิดการใช้อำนาจหน้าที่ เพื่อประโยชน์ส่วนตน มีการใช้อำนาจผลักดันกลไก
การปกครองให้อำนาจประโยชน์กับตนเองและพวก ดังนั้นการรวมพลังกันโค่นล้มอำนาจของ
ฝ่ายทหารลงได้จึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงพลังรัฐพิธีของขบวนการนักศึกษา ที่ไม่พอใจต่อ
สภาพของการปกครองที่เป็นอยู่ ขบวนการนักศึกษาได้สร้างโอกาสของการพัฒนาระบบ
ประชาธิปไตยให้เปิดกว้างขึ้น ให้มีการเลือกตั้ง มีพรรคการเมือง มีความเสมอภาคทาง
การเมือง การผูกขาดอำนาจทางการเมืองก็จะลดน้อยลง ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าตนมี
สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคเท่าเทียมกันผิดกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งอื่น ๆ
ที่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากเบื้องบนลงสู่เบื้องล่าง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงเป็น
การเปลี่ยนแปลงเฉพาะในรูปแบบของโครงสร้างข้างบน โดยที่กระทบต่อส่วนล่างน้อยที่สุด
แต่ในการเปลี่ยนแปลงเมื่อ 14 ตุลาคม 2516 ที่นำโดยขบวนการนักศึกษาเป็นการเปลี่ยนแปลง
ที่เกิดขึ้นจากความต้องการเบื้องล่าง อันเป็นส่วนใหญ่ของโครงสร้าง หมายถึงประชา
ชนทั่ว ๆ ไป ทำให้มีผลกระทบหรือแนวโน้มที่จะมีการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างที่เป็นฐาน
หรือเบื้องล่างอย่างมาก กล่าวได้ว่าขบวนการนักศึกษาประสบความสำเร็จในการต่อต้าน
รัฐบาลที่ผูกขาดอำนาจทางเศรษฐกิจ และการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตยเป็นเวลานาน
ทำให้ระบบการเมืองไทยสามารถที่จะพัฒนาไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยได้อย่างมั่นคงยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ขบวนการนักศึกษาหลัง 14 ตุลาคม 2516 นั้น ได้ปลุกความตื่นตัว
ทางการเมืองในหมู่ประชาชนให้สูงขึ้นอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน เกิดกลุ่มทางการเมือง
ขึ้นหลายกลุ่ม เกิดพรรคการเมืองหลายพรรค และเกิดการขยายตัวของอุดมการณ์สังคมนิยม
เข้าไปในหมู่นักศึกษาและประชาชนอย่างแพร่หลายสิ่งเหล่านี้เองมีผลต่อการกำหนดคน
ของรัฐบาลในขณะนั้น ซึ่งการกำหนดคนนโยบายต้องคำนึงถึงการยอมรับของประชาชนและให้
สอดคล้องกับสภาพการเมืองที่อุดมการณ์สังคมนิยมได้รับความนิยมในช่วงปี 2516-2519 ดัง
นั้นรัฐบาลใน ช่วงนี้ได้กำหนดคนนโยบายทางการเมืองที่เน้นการให้สิทธิเสรีภาพทางการเมือง
โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิของนักศึกษาและอาจารย์มหาวิทยาลัยได้ถูกกำหนดไว้ในนโยบายซึ่ง
ไม่เคยมีมาก่อน จะเห็นได้จากนโยบายของรัฐบาลชุดที่ 34 ของนายสัญญา ธรรมศักดิ์
"รัฐบาลนี้ส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยมีเสรีภาพ และมีความรับผิดชอบทางวิชาการ... ส่ง
เสริมให้มหาวิทยาลัยมีบทบาทในการพัฒนาระบบประชาธิปไตย..." และนโยบายของ

รัฐบาล ชุดที่ 35 ของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้พูดถึงความเป็นธรรมในสังคมและการกล่าวถึงปัญหาของชาวนาว่า "...รัฐบาลนี้จะจัดที่ดินทำกินให้ชาวนาชาวไร่ที่เดือดร้อนให้ได้รับความเป็นธรรม..."

นอกจากนี้ยังได้มีการกล่าวถึงเรื่องการปฏิรูปที่ดินไว้ในนโยบายเป็นครั้งแรก ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่ของนโยบายในช่วงนี้เป็นไปในทางสนองต่อความต้องการของประชาชนมากกว่าสมัยก่อน ๆ เน้นการแก้ปัญหาความไม่เป็นธรรมในสังคม การเอาผิดเอาเปรียบ การจัดสวัสดิการทางสังคม การประกันราคาข้าว การปฏิรูปที่ดิน การผันเงินสู่ชนบท การต่อต้านความยากจน และลดช่องว่างทางชนชั้น และเน้นการพัฒนาชนบท

ต่อมาภายหลังจากเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ได้มีนิสิตนักศึกษาจำนวนมาก เข้าร่วมการต่อสู้กับ พลท. ทำให้ พลท. กลายเป็นองค์กรฝ่ายตรงกันข้ามกับรัฐบาลที่มีความเข้มแข็งมาก นิสิตนักศึกษาที่เข้าร่วมก็ถือได้ว่าเป็นปัญญาชนชั้นนำของประเทศ รัฐบาลต้องสูญเสียทรัพยากรบุคคลที่เป็นกำลังสำคัญของประเทศไปเป็นจำนวนมาก ทางด้าน พลท. นั้น ขยายตัวอย่างรวดเร็วจนเรียกได้ว่าอยู่ในขั้น "สถานการณ์ปฏิวัติ" ดังนั้นในช่วงปี 2522 รัฐบาลจำต้องปรับเปลี่ยนนโยบายต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

รัฐบาลจึงได้มีนโยบายที่ 66/2523 ออกมา วัตถุประสงค์ของนโยบายดังกล่าวนี้คือเพื่อยุติสถานการณ์สงครามปฏิวัติของคอมมิวนิสต์ อันมีความสำคัญและเป็นภัยต่อความมั่นคงอย่างที่สุดของประเทศให้เสร็จสิ้นไปโดยเร็ว โดยมีนโยบายรุกทางการเมืองอย่างค่อนเนื่อง เน้นหนักการปฏิวัติหังปวง เพื่อรื้อรอนทำลายขบวนการแนวร่วมและกองกำลังติดอาวุธเพื่อยุติสถานการณ์ปฏิวัติ ยับยั้งการปฏิวัติเพื่อสร้างสถานการณ์สงครามประชาชาติด้วยนโยบายเป็นกลาง และขยายผลจากโอกาสที่เปิดให้เพื่อเปลี่ยนแนวทางการต่อสู้ด้วยอาวุธมาเป็นการต่อสู้สู่นโยบายสันติ¹

¹ กลุ่มเศรษฐกิจสังคม กรุงรัตนโกสินทร์, แนวทางแก้ไขหาชาติของพลเอก อาทิตย์ กาฬงเอก เล่ม 3 (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสันติ์การพิมพ์, 2526), หน้า 58-62.

จะเห็นได้ว่านโยบาย 66/2523 นี้เน้นการรุดทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง "การรุดทางการเมือง" ในที่นี้หมายถึง การชิงทำลายหรือขจัดเงื่อนไขทางการเมืองหรือเงื่อนไขสงคราม ก่อนที่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยจะนำเงื่อนไขนั้นไปใช้ประโยชน์เพื่อสร้างมวลชนพื้นฐานให้เข้าร่วมในขบวนการปฏิวัติ หรือการรุดทางการเมืองจึงเป็นการทำลายแนวร่วม สลายพรรคและยุติการต่อสู้ด้วยอาวุธ ซึ่งมีผลให้ยุติสงครามปฏิวัติของ พลท. ได้ในที่สุด¹

ดังนั้นนโยบายดังกล่าวนี้จึงเป็นนโยบายที่มีเป้าหมายในการต่อสู้กับ พลท. และต่อระบบเผด็จการทุกรูปแบบ โดยเฉพาะเนื่องจากเงื่อนไขที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ชาวบ้าน ที่เป็นราษฎรผู้บริสุทธิ์ ปัญญาชนรวมทั้งนักเรียนนิสิตนักศึกษา เข้าป่าไปจับอาวุธต่อสู้กับฝ่ายรัฐบาลก็คือ อำนาจเผด็จการและอิทธิพลในท้องถิ่นจนถึงระดับชาติของเจ้าหน้าที่รัฐบาล พ่อค้า นายทุน และผู้มีอิทธิพลทางการเมือง อำนาจเผด็จการและอิทธิพลเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดการกดขี่ ข่มเหง การทุจริต ความไม่เป็นธรรมในสังคม การฉ้อราษฎร์บังหลวง และความอดอยากยากจน เป็นต้น ชาวบ้านและประชาชนที่ได้รับความทุกข์ยากเดือดร้อน ชาดที่พึ่งจึงหันหน้าเข้าป่าไปร่วมกับ พลท. ให้ช่วยแก้ปัญหาให้แล้วก็จับอาวุธมาต่อสู้กับฝ่ายรัฐบาล ในรูปของสงครามประชาชนภายใต้การนำของ พลท. กลายเป็นสงครามกลางเมืองระหว่างคนไทยด้วยกันเอง จึงจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องทำลายอำนาจเผด็จการและอิทธิพลในท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ ด้วยการกระทำที่ถูกต้องของเจ้าหน้าที่รัฐบาลทุกคนในการช่วยกำจัดทุกข์ของชาวบ้านและประชาชนทำให้ชาวบ้านและประชาชนมีเสรีภาพของบุคคลอย่างสมบูรณ์ นั่นคือ การทำให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยมีความแข็งแกร่งมั่นคงขึ้น เป็นนโยบายของรัฐที่เน้นการสร้างประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในระบบการเมืองและประชาชนในระดับท้องถิ่นท่ามกลางได้รับการเหยียดแลจากรัฐมากขึ้น เพื่อเป็นการกำจัดแนวร่วมของ พลท.

¹ เอกสารทางราชการ "คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 5/2524 ลงวันที่ 23 เมษายน 2523".

หลังจากที่ทางรัฐบาลได้กำหนดนโยบายที่ 66/2523 ออกมาแล้วก็ได้มีการออกคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 65/2525 เรื่อง "แผนรุดทางการเมือง"¹ เพื่อช่วยให้การดำเนินการตามนโยบาย 66/2523 ประสบผลสำเร็จได้ด้วยดี เนื่องจากปัจจัยสำคัญต่อการรุดทางการเมืองเพื่อต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์และทำลายเผด็จการทุกรูปแบบก็คือ "การพัฒนาประชาธิปไตย" ทั้งนี้เพราะการพัฒนาทางการเมืองไปสู่ระบอบประชาธิปไตยของไทยยังล่าช้าและมีจุดอ่อน ฝ่ายคอมมิวนิสต์จึงได้ใช้เป็นเงื่อนไขโฆษณาชวนเชื่อเพื่อช่วงชิงประชาชน ฉะนั้นรัฐจึงต้องเร่งพัฒนาประชาธิปไตยที่ดีกว่าให้สำเร็จอย่างรวดเร็วและเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง และกลุ่มบุคคลที่จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างสรรค์ประชาธิปไตย ในระยะเริ่มแรกนี้ได้แก่ ข้าราชการทุกฝ่ายและประชาชนที่มีอุดมการณ์ประชาธิปไตยร่วมมือร่วมใจสร้างสรรค์ประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ที่สำคัญของนโยบาย 65/2525 ก็เพื่อทำให้เกิดความรู้สึกและความเข้าใจอย่างแท้จริงว่าอำนาจ อธิปไตยเป็นของปวงชน และเพื่อทำให้เสรีภาพของบุคคลได้คลุยกกับอำนาจอธิปไตยของปวงชน โดยการใช้อำนาจหน้าที่ที่จัดตั้งขึ้นไปสร้างประชาธิปไตยให้เกิดขึ้น องค์การหน้าที่จัดตั้งขึ้นจะทำหน้าที่ในการพิทักษ์ผลประโยชน์ของปวงชน โดยการใช้อำนาจหน้าที่ที่จัดตั้งขึ้นไปสร้างประชาธิปไตยให้เกิดขึ้น องค์การหน้าที่จัดตั้งขึ้นจะทำหน้าที่ในการพิทักษ์ผลประโยชน์ของประชาชนและสร้างสรรค์ประชาธิปไตยให้เป็นจริง

ซึ่งแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาประชาธิปไตยมีอยู่ 2 ส่วน คือ จะต้องทำให้เกิดความรู้สึกและความเข้าใจว่าอธิปไตยเป็นของปวงชน อันได้แก่การทำลายอำนาจเผด็จการและการกำจัดอิทธิพลตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ และการทำเสรีภาพของบุคคลให้สมบูรณ์อันได้แก่การหากฎหมายให้เป็นกฎหมาย ซึ่งจะต้องหาอย่างมีขั้นตอนและมีความต่อเนื่องรวมทั้งต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับลักษณะพิเศษของสังคมไทย และความเป็นไปได้ของสภาพการณ์นั้น ๆ ด้วย

¹ เอกสารทางราชการ "คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 65/2525 เรื่องแผนรุดทางการเมือง", หน้า 2.

นอกจากนั้นนโยบาย 65/2525 ยังได้ให้ความสำคัญแก่การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของนักเรียน นิสิตนักศึกษาอย่างที่ไม่ปรากฏ่อนักในนโยบายของรัฐ นโยบายนี้ได้ให้ความสำคัญแก่นักเรียน นิสิตนักศึกษา เนื่องจากเห็นว่านักเรียน นิสิตนักศึกษาเป็นกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะพิเศษและมีความตื่นตัวทางการเมืองสูง มีลักษณะ ที่ไม่หาประโยชน์ไปโดยและความเป็นธรรมในสังคม แต่ยังมีประสบการณ์น้อย เป็นกลุ่มที่รับทบทวนทางการเมืองสูงตลอดมา ดังนั้น เพื่อให้ให้นักเรียน นิสิตนักศึกษาเป็นพลังเสริมสร้างประชาธิปไตย จึงได้กำหนดแนวทางดำเนินการดังนี้คือ¹

1. ให้นักเรียน นักศึกษามีเสรีภาพในการทำกิจกรรม รวมทั้งกิจกรรมทางการเมืองภายใต้กรอบของกฎหมายและระเบียบของสถาบันการศึกษา
2. สนับสนุนและส่งเสริมความเคลื่อนไหวของนักเรียน นักศึกษาที่สอดคล้องกับการพัฒนาประชาธิปไตย และชักจูงนำความเคลื่อนไหวมาให้แก่นักเรียน นักศึกษา หันเหหรือตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มคอมมิวนิสต์ได้
3. เปิดโอกาสและหาหนทางให้นักเรียน นักศึกษาเข้าร่วมกับทางราชการในการแก้ไขปัญหาที่เป็นเงื่อนไขสงคราม เพื่อให้แก่นักเรียนนักศึกษาได้เห็นสภาพข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความตั้งใจของทางราชการในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างนักเรียน นักศึกษากับทางราชการและเป็นประโยชน์ในการพัฒนาประชาธิปไตยด้วย
4. ให้การศึกษาทางการเมืองที่ถูกต้องแก่นักเรียน นักศึกษา โดยกำหนดให้มีเรื่องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย ไว้ในหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ และมอบให้นักวิชาการจัดทำตารางการศึกษาที่เป็นมาตรฐานต่อไป

การดำเนินนโยบายเช่นนี้ เท่ากับเป็นการกระตุ้นและสนับสนุนให้ขบวนการนักศึกษาได้เคลื่อนไหวให้สอดคล้องกับการพัฒนาประชาธิปไตย รวมทั้งได้ให้การศึกษาทางการเมือง

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

เมืองที่ถูกต้องและการปกครองแบบประชาธิปไตยให้กับนักเรียน นิสิตนักศึกษาทุกระดับ เป็น การยืนยันนโยบายเปิดกว้างให้นิสิตนักศึกษาได้มีสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก อันเป็นการ ลดเงื่อนไขการเคลื่อนไหวต่อต้านทางการเมืองของขบวนการนักศึกษา

จากที่กล่าวมาข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า ขบวนการนักศึกษาได้เข้าไปมีอิทธิพลต่อ การกำหนดนโยบายของรัฐ ทำให้นโยบายที่ออกมามีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ในสังคมมากขึ้น และได้ส่งผลกระทบต่อระบบการเมืองด้วยเช่นกัน กล่าวคือ เมื่อใดที่ระบบ การเมืองสามารถตอบสนองต่อข้อเรียกร้องที่มีต่อระบบได้อย่างทั่วถึงแล้วก็จะทำให้ระบบนั้น เกิดความสมดุลและพัฒนาตัวเองให้ดำรงอยู่ได้อย่างต่อเนื่องมั่นคงยิ่งขึ้น

สรุปผลการศึกษาวเคราะห์มหานาของขบวนการนักศึกษาไทยกับการพัฒนาประชาธิปไตยได้ดังนี้

1) การต่อสู้เรียกร้องประชาธิปไตยในระบบการเมืองของขบวนการนักศึกษา จะประสบผลมาน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางการเมืองในขณะนั้น และความเข้มแข็งขององค์กรนักศึกษา ตราบใดที่สภาพทางการเมืองมีลักษณะเผด็จการ มีการ ปิดกั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ขบวนการนักศึกษาจะเข้ามามีบทบาทใน การต่อต้านหรือทำการโค่นล้มรัฐบาลเผด็จการ แต่เมื่อใดที่สภาพทางการเมืองเปิดกว้างให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง การเคลื่อนไหวของขบวนการศึกษามักจะออกมา ในลักษณะที่นำเสนอปัญหาและข้อแก้ไขให้แก่ทางรัฐบาล รวมทั้งให้ข้อมูลทางการเมืองแก่ ประชาชน เพื่อให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวทางการเมืองตลอดเวลา

2) เมื่อใดที่สภาพทางการเมืองมีลักษณะเผด็จการสูง ขบวนการนักศึกษาจะมี การรวมตัวกันเป็นองค์กรที่เข้มแข็ง มีอุดมการณ์ร่วมกันอย่างเป็นเอกภาพในการต่อต้าน เผด็จการและสามารถสร้างการยอมรับจากประชาชนได้อย่างกว้างขวาง แต่เมื่อใดที่สภาพ การเมืองไม่มีลักษณะเผด็จการ ประชาชนมีเสรีภาพ การเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษา จะหันไปเน้นปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาปากท้องที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง

3) การเคลื่อนไหวในการทำกิจกรรมของขบวนการนักศึกษา จำเป็นที่จะต้อง อาศัยอุดมการณ์ และความเป็นเอกภาพในหมู่นักศึกษาที่สอดคล้องไปในแนวทางเดียวกัน

เมื่อใดที่เกิดความขัดแย้งทางด้านความคิด อุดมการณ์และแนวทางในหมู่ผู้นำ จะทำให้ขบวนการนักศึกษา เกิดความอ่อนแอ ไม่สามารถสร้างการยอมรับและการสนับสนุนจากประชาชน

4) นโยบายรัฐจะมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมหรือ หนี้ย่ร้างค่อการพัฒนาประชาธิปไตยของขบวนการนักศึกษา จะเห็นได้ว่าเมื่อใดที่รัฐมีนโยบายที่ปิดกั้นไม่ยอมให้นักศึกษาเข้าไปมีบทบาททางการเมือง ขบวนการนักศึกษาจะพยายามต่อสู้ เรียกร้องประชาธิปไตยทั้งในระบบและนอกระบบการเมือง แต่เมื่อใดที่รัฐมีนโยบายที่ส่งเสริมต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ขบวนการนักศึกษาจะมีส่วนช่วยให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย และในทางตรงกันข้ามการต่อสู้ เรียกร้องประชาธิปไตยของขบวนการนักศึกษาจะเป็นแรงผลักดันให้รัฐบาลตระหนักถึงการให้สิทธิ เสรีภาพแก่ประชาชน เพราะเมื่อใดที่ระบบการเมืองมีลักษณะที่เป็นเผด็จการ ขบวนการนักศึกษาจะเป็นกลุ่มสำคัญในการต่อต้านล้มล้าง เผด็จการ

5) ขบวนการนักศึกษาจะเป็นกลุ่มที่ทำการต่อสู้ เรียกร้องสิทธิ เสรีภาพ เรียกร้องความเป็นธรรมให้กับประชาชน โดยจะดำเนินการเคลื่อนไหวในประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเมืองหรือปัญหาทางเศรษฐกิจ ถ้าปัญหานั้นส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยรวม

หากกล่าว โดยส่วนรวมแล้ว เราอาจสรุปถึงบทบาทของขบวนการนักศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อการเมืองได้ในประเด็นดังต่อไปนี้คือ

1. การเสริมสร้างเสถียรภาพทางการเมือง (Political Stability)

จากการที่ขบวนการนักศึกษาคำเนินการเคลื่อนไหว เพื่อสร้างสรรค์สังคมทั่วไปให้มีความเป็นธรรม มีความเสมอภาคเป็นสังคมที่ปราศจากการเอารัดเอาเปรียบ การกดขี่ขูดรีด เพื่อให้ประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การเคลื่อนไหวดังกล่าวจะทำให้สังคมมีสภาพดีขึ้น ประชาชนมีความพอใจในความเป็นอยู่ของคน มองสังคมใบทางที่ดีและจะพยายามหาทางช่วยกันสร้างสรรค์แก้ไขสังคมให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อใดที่คนในสังคมอยู่ด้วยกันด้วยความสงบสุขช่วย เหลือซึ่งกันและกันก็จะส่งผลกระทบต่อระบบการเมือง ทำให้ระบบการเมืองสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง ข้อเรียกร้อง (demands) ต่าง ๆ ที่มีต่อระบบการเมืองจะถูกจัดอย่างเป็นระบบไม่กระจัดกระจาย การตอบสนองต่อข้อเรียกร้องเหล่านั้นก็ทำได้ง่ายขึ้น ในส่วนของประชาชนขบวนการนักศึกษาจะช่วยทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจต่อ

ระบบการเมืองรู้จักช่องทางในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยผ่านนักการเมือง พรรคการเมือง สภาผู้แทนราษฎร กลุ่มผลประโยชน์ เป็นต้น ขบวนการนักศึกษาจึงเป็นกลุ่มหลังกลุ่มหนึ่งในสังคมที่จะช่วยให้ระบบการเมืองทำหน้าที่ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นกลุ่มหลังที่หาเพื่อ ผลประโยชน์ของส่วนรวม ขบวนการนักศึกษาก็จะทำการคัดค้านต่อต้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่กลุ่มทหารหรือกลุ่มอิทธิพลกลุ่มใดที่เข้ามาใช้อิทธิพลครอบงำเหนือระบบการเมือง ทำให้ระบบการเมืองขาดความเป็นอิสระ ตกเป็นเครื่องมือในการกอบโกยผลประโยชน์ของกลุ่มอิทธิพลบางกลุ่ม ขบวนการนักศึกษาก็จะหาหน้าที่คอยด่วงดุลอำนาจของบุคคลกลุ่มดังกล่าว เช่น ในกรณีเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 ถึงแม้ว่าในบางครั้งที่การเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษาจะถูกกล่าวหาว่าเป็นพวกที่ชอมก้อความวุ่นวาย ก้อความไม่สงบก็ตามแต่ขบวนการนักศึกษาก็ทำไปด้วยความจริงใจเพื่อให้ เกิดความชอบธรรมต่อส่วนรวม การกล่าวร้ายแก่ขบวนการนักศึกษาก็เพื่อจะหาทางกำจัดขบวนการนักศึกษาให้หันทางของตน การที่ขบวนการนักศึกษาหาหน้าที่คอยค้านหรือด่วงดุลอำนาจของกลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ ทางการเมืองก็ช่วยให้ระบบการเมืองมีความเป็นอิสระไม่ถูกครอบงำจากกลุ่มต่าง ๆ ที่หวังผลทางการเมือง เมื่อคนในสังคมมีความเป็นอยู่ที่ดี และระบบการเมืองเองก็มีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน โดยไม่ถูกรบกวนจากกลุ่มต่าง ๆ องค์ประกอบทั้ง 2 ประการนี้จะช่วยในการเสริมสร้างเสถียรภาพทางการเมือง ในทางกลับกันถ้าในสังคมมี แต่ความวุ่นวายข้อเรียกร้องต่าง ๆ (demands) มีมากเกินไป ทำให้ระบบการเมืองไม่สามารถตอบสนองได้ทันทั่วทั้งระบบการเมืองไม่มีประสิทธิภาพพอเพียงในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ลักษณะดังกล่าวนี้จะนำไปสู่ความไร้เสถียรภาพทางการเมืองได้

2. ผลกระทบต่อการพัฒนาทางการเมือง (Political Development)

การเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษาแต่ละครั้ง จะมีส่วนช่วยกระตุ้นให้ประชาชนทั่วไปมีความตื่นตัวทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น แต่เดิมนั้นประชาชนเฉยเมยต่อระบบการเมือง ไม่เข้าใจว่าการเมืองมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของตน และตนเองก็สามารถที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อการเมือง เพื่อให้การเมืองตอบสนองความต้องการของตนได้ ต่อมาเมื่อขบวนการนักศึกษาได้เริ่มเคลื่อนไหวเพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงอิทธิพลที่ตนมีอยู่ ทำให้ผู้มีอำนาจทางการเมืองมองเห็นความสำคัญ และให้ความสนใจในประเด็นที่ประชาชนเรียกร้อง

ร้อง เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนเข้าใจว่าตนเองมีบทบาทอย่างไรในระบอบการเมือง การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน จะช่วยทำให้ระบบการเมืองมีการพัฒนา และสามารถตอบสนองได้ตรงตามความต้องการของประชาชน จะเห็นได้ว่าขบวนการนักศึกษาได้กระตุ้นให้ประชาชนมีความสนใจทางการเมือง และเข้าร่วมในการต่อสู้เรียกร้องทางการเมืองที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ทำให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกทางความคิดเห็นมากขึ้น มีการเสนอหรือคัดค้านในสิ่งที่ไม่เห็นด้วยหรือในสิ่งที่พวกเขาเห็นว่าควรจะเป็นโดยอาศัยมติมหาชนเป็นหลัก

นอกจากการกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแล้วการเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษายังช่วยให้ระบบการเมืองมีความสามารถ (capacity) เพิ่มมากขึ้นในการแจกแจงทรัพยากรที่มีค่าของสังคมให้เป็นธรรม การให้การศึกษา การให้บริการสาธารณสุข การให้หลักประกันความยุติธรรมทางสังคม ขบวนการนักศึกษาจะคอยตรวจสอบความสามารถของระบบการเมือง ทำให้ระบบการเมืองเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนทั่วไป ในการสร้างระบบการเมืองให้เป็นระบบที่มีความสามารถนั้น จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงหลายสิ่งหลายอย่าง เช่น เกี่ยวกับค่านิยม ประเพณี ทัศนคติ การจัดการศึกษา ระบบเศรษฐกิจ ระบบราชการเสียใหม่ ขบวนการนักศึกษาได้พยายามเรียกร้องการสร้างระบบใหม่ ปฏิรูปในทุก ๆ ด้านทำให้เกิดปฏิปักษ์คัดค้านจากพวกอนุรักษนิยมที่ไม่ต้องการการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นการต่อสู้เพื่อสร้างระบบใหม่ที่มีความสามารถจึงเป็นเรื่องที่ยากลำบากและมีอุปสรรค ทั้งนี้เพราะการที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความเชื่อของคนซึ่งถูกปลูกฝังมานานเป็นสิ่งที่ยากยิ่งและต้องใช้เวลานาน ขบวนการนักศึกษาจึงต้องตระหนักในข้อนี้และไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคความยากลำบากทั้งปวงเพื่อให้ระบบที่มีความสามารถอันจะส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองต่อไปในอนาคต

และการเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษาได้ก่อให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมายเพื่อทำหน้าที่พิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของกลุ่มตน เช่น กลุ่มอาชีพต่าง ๆ กลุ่มกรรมกรกลุ่มชาวนาชาวไร่ เป็นต้น ซึ่งองค์กรต่าง ๆ เหล่านี้จะทำหน้าที่ต่าง ๆ กันในสังคมอันจะช่วยกันกรองความต้องการและสนองตอบความต้องการของประชาชนในลักษณะ

ต่าง ๆ กัน และการเกิดกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้รัฐดำเนินการสนองตอบความต้องการในลักษณะเนื้อหามากกว่ารูปแบบอย่างแต่ก่อน ที่เป็นเพียงการตอบสนองโดยผิวเผินเท่านั้น ดังนั้นกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมจะทำหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของกลุ่มตน ก่อให้เกิดการจำแนกแยกแยะในหน้าที่ (differentiation) ของระบบการเมืองในการตอบสนองต่อข้อเรียกร้องต่าง ๆ อันจะช่วยให้ระบบการเมืองพัฒนาตนเองมากขึ้น

3. ผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตย (Democratic Development)

กล่าวได้ว่าบทบาททางการเมืองของขบวนการนักศึกษาตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบันได้แสดงบทบาทเป็นนักต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยทั้งสิ้น โดยการเป็นผู้คัดค้านระบบการปกครองแบบเผด็จการมาโดยตลอด นิสิตนักศึกษาจะแสดงออกถึงความไม่พอใจและคัดค้านการยึดอำนาจของทหาร ทำให้ฝ่ายทหารตระหนักถึงอิทธิพลในการต่อต้านของขบวนการนักศึกษา ดังเช่นในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้น ขบวนการนักศึกษาจึงถือได้ว่าเป็นพลังสำคัญที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นและดำรงอยู่ต่อไปเมื่อพิจารณาบทบาทของขบวนการนักศึกษาในอดีตจะเห็นว่านักศึกษาหาไปด้วยใจบริสุทธิ์เพื่อรักษาสีหิ และคอยควบคุมมิให้ฝ่ายผู้มีอำนาจใช้อำนาจตนในการริดรอนสิทธิเสรีภาพของส่วนรวม รวมทั้งการคัดค้านการตัดสินใจและนโยบายของรัฐบาลที่อาจจะผิดพลาดและเกิดผลร้ายแก่ประเทศชาติ ซึ่งถือเป็นการส่งเสริมและรักษาระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย

ในขณะที่เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยจำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องความเป็นไปของการเมืองการปกครอง ประชาชนโดยทั่วไปมีความรู้ความเข้าใจในประเด็นปัญหาการเมืองน้อยมาก นิสิตนักศึกษาจะเป็นผู้มีบทบาทในการสร้างความตื่นตัวทางการเมืองแก่ประชาชน ระบอบประชาธิปไตยจะพัฒนาได้ก็ต่อเมื่อประชาชนสนใจทางการเมืองและมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนั้นการที่นิสิตนักศึกษาได้แสดงบทบาทและกิจกรรมทางการเมือง เช่น การจัดอภิปรายปัญหาการเมือง การกระตุ้นให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การต่อสู้เพื่อความเป็นธรรม รู้จักปกป้องผลประโยชน์ของตนเป็นการกระตุ้นความตื่นตัวทางการเมืองแก่ประชาชน และความรู้ทางการเมืองที่บรรดานิสิตนักศึกษาได้ เผยแพร่ส่วนใหญ่ได้ เผยแพร่อุดมการณ์และความคิดหลักการของประชาธิปไตย

ให้ประชาชนได้เข้าใจและเชื่อถือ เมื่อประชาชนมีความรู้ทางการเมืองมากขึ้นก็จะรู้จักสิทธิของตนในทางการเมือง และรู้จักหน้าที่ว่าตนควรจะทำปฏิบัติเช่นไรในทางการเมือง ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประชาธิปไตย

นอกจากนี้การที่นักศึกษามีการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นองค์กร หรือเป็นขบวนการที่มีการจัดองค์กรอย่างเข้มแข็งได้เป็นเครื่องกระตุ้นให้กลุ่มต่าง ๆ ในสังคมตระหนักถึงการรวมตัวกันเป็นสมาคมผลประโยชน์ (associational interest) ในการเรียกร้องและพิทักษ์ผลประโยชน์ของกลุ่มร่วมกัน ซึ่งจะได้รับการตระหนักถึงความสำคัญมากกว่าปัจเจกบุคคล ด้วยเหตุนี้จะเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในประเทศที่มีผลประโยชน์สอดคล้องกันรวมตัวกันเพื่อจะมีปากเสียงเรียกร้องผลประโยชน์ (interest aggregation and interest articulation) และทำให้ประชาชนส่วนใหญ่สนใจกับระบอบการเมืองมากยิ่งขึ้น ดังนั้นบทบาททางการเมืองของขบวนการนักศึกษาจะช่วยเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยให้มั่นคงยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นว่าขบวนการนักศึกษาเป็นขบวนการที่มีบทบาทสำคัญในความพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมตลอดมานั้นทำให้ขบวนการนักศึกษามีโอกาสเรียนรู้ และมีเงื่อนไขในการเข้ามามีบทบาททางการเมืองได้อย่างชอบธรรม ดังนั้นขบวนการนักศึกษาสามารถแสดงบทบาทของตนทั้งในฐานะที่เป็นพลังกดดันต่อรัฐบาล เพื่อให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความถูกต้องชอบธรรมต่อสังคมโดยรวม และแสดงบทบาทในฐานะที่เป็นพลังพัฒนาที่ผลักดันให้ก้าวหน้า มีบทบาทในการเผยแพร่ความรู้และความเข้าใจในส่วนพื้นฐานของสังคม ดังนั้นการที่ขบวนการนักศึกษาจะเป็นตัวนำหรือให้ความร่วมมือเพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้จึงจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานบทบาทของขบวนการนักศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ

1) ขบวนการนักศึกษาจะต้องมีการประเมินบทบาทของตนเองที่แน่นอน ขบวนการนักศึกษาเป็นขบวนการต่อสู้เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย และนักศึกษาส่วนใหญ่มีรูปแบบการคิดแบบเสรีชน ดังนั้นบทบาทของขบวนการนักศึกษาจะต้องจัดให้อยู่ในรูปแบบของขบวนการประชาธิปไตย ไม่ควรเบี่ยงเบนรูปแบบของขบวนการให้เป็นไปในลักษณะอื่น ขบวนการนักศึกษาจะต้องทำการเคลื่อนไหวไปในทางที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน การเคลื่อนไหวที่เปิดกว้างจะทำให้เกิดการสร้างสรรค์ และสนองตอบเป้าหมายของการต่อสู้ร่วมกันในที่สุด

นอกจากนี้ขบวนการนักศึกษาในช่วงก่อน 6 ตุลาคม 2519 มีการเคลื่อนไหวในลักษณะเป็นหัวอกของฝ่ายประชาธิปไตยมากเกินไป ทำการเคลื่อนไหวแทบทุกเรื่องจนถูกมองว่าเป็นผู้ก่อความวุ่นวาย ดังนั้นขบวนการนักศึกษาจึงควรที่จะประเมินบทบาทของตนเองพยายามทำการเคลื่อนไหวอย่างมีขอบเขต ซึ่งในบางครั้งอาจเป็นผู้กระตุ้นให้กลุ่มหลังกลุ่มอื่นในสังคมทำการเคลื่อนไหวแทน เป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มเหล่านั้นเคลื่อนไหวในบางสถานการณ์แทนขบวนการนักศึกษา ซึ่งเท่ากับเป็นการยกระดับทำให้กลุ่มหลังดังกล่าวมีความเข้มแข็งขึ้น

2) ขบวนการนักศึกษาจะต้องมีการประสานกับกลุ่มหลังต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพและมีจังหวะ ในการเคลื่อนไหวแต่ละครั้งขบวนการนักศึกษาจะต้องสร้างความร่วมมือกับกลุ่มอื่น ๆ สร้างพันธมิตรที่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวในมากที่สุด ซึ่งถ้าหากมีการประสานงานที่ดีแล้ว ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มหลังต่าง ๆ ก็จะลดน้อยลง กลายเป็นความร่วมมือซึ่งกันและกัน ขบวนการนักศึกษาจะต้องสร้างพันธมิตรและแนวร่วมขึ้น โดยอาศัยความใกล้ชิด ความรับผิดชอบค่อแนวร่วม รวมทั้งเข้าถึงปัญหาของแนวร่วม ในบางโอกาสอาจมีการเสียสละให้กับแนวร่วมนั้น ๆ การประสานกับกลุ่มหลังต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพและมีจังหวะจะช่วยสร้างบทบาทและความเข้มแข็งในการเคลื่อนไหวแต่ละครั้ง

3) ขบวนการนักศึกษาจะต้องมีความรวดเร็ว แน่นหนาในการหาจังหวะ และโอกาสในการเคลื่อนไหว ขบวนการนักศึกษาควรจะมีการจัดการกับปัญหาในองค์กรบริหาร

งาน เพิ่มความรวดเร็ว หางังหวะที่เหมาะสมในการเคลื่อนไหวให้ทันเหตุการณ์ บางครั้ง การตัดสินใจที่ล่าช้าจะส่งผลเสียหายให้กับขบวนการ เช่นเดียวกับการตัดสินใจที่รีบร้อน

จังหวะและโอกาสนั้นเกิดขึ้นจากการประเมินสถานการณ์ที่เป็นจริงอย่างละเอียดถี่ถ้วน จะต้องมีการสื่อสารและข้อมูลที่รวดเร็ว มีความถูกต้องแน่นอน ซึ่งขบวนการนักศึกษาจะต้องสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมเพื่อหาข้อเท็จจริง และทำการวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อสรุปหาจังหวะและโอกาสในการเคลื่อนไหวอย่างเป็นรูปธรรม

4) ขบวนการนักศึกษาควรสร้างแนวความคิดใหม่และค่านิยมใหม่สำหรับนักศึกษาทั่วไปบนพื้นฐานที่เอื้ออำนวยต่อความก้าวหน้าของสังคม โดยเริ่มจากกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ก่อน และทำให้กลุ่มกิจกรรมเหล่านี้เป็นจุดเริ่มของการสร้างนักคิดขึ้นมาในหมู่นักศึกษา ค่านิยมดังกล่าวได้แก่ ความเสมอภาคทางความคิด การเคร่งครัดกับหลักการและเหตุผล แทนการใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัว และการประนีประนอมในการแก้ไขข้อหาหรือจัดการกับความผิดพลาดที่เกิดขึ้น การมีความรู้ที่แท้จริงและพยายามแสวงหาความรู้อยู่เสมอ รวมทั้งการเคร่งครัดในการใช้เหตุผลและพิจารณาปัญหาต่าง ๆ อย่างรอบคอบ จะช่วยทำให้ขบวนการนักศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทในทางสร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้น.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย